

ПРОБЛЕМИ ПОЕТИКИ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

УДК 821.161.2–1 Т.Шевченко

*Задорожна Людмила,
д-р філол. наук, проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка*

ФЕНОМЕН ПАРАДИГМИ РУХУ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА (цикл поезій "У казематі")

У статті розглядається парадигма руху – як чинник духовного і фізичного простору за умов перебування поета в жорсткій неволі – "У казематі".

***Ключові слова:** рух; простір; час; зоровий образ; форма; дотик.*

Тема руху володіє в художній творчості, як і у мистецтві в цілому, великим значенням унаслідок її співвіднесеності з ідеєю часу та простору. Справді-бо, поняття, забезпечені стосунком до часу у витворах мистецтва передаються засобами, що мають прямий стосунок до руху в певному просторі – й цей концепт сьогодні володіє статусом аксіоми. Інший аспект сприйняття руху – як "основного закону духовного життя" [3, с. 15] визначається чинником, релевантним явищам, котрі залягають у сферу простору, однак розмислового і чуттєвого.

Цей понятійний аспект у поетичній творчості Т. Шевченка має свої прикметні особливості, що певною мірою узгоджуються із творчими періодами в поезії митця. Однак найбільшою незвичайністю цей момент поетичної спадщини митця володіє при його співвіднесеності з поетичним складом мислення Т. Шевченка періоду заслання, зокрема – із початковим етапом заслання: поезією циклу "У казематі". Феноменальністю забезпечене це явище у поета найбільше саме в цей період творчості тому, що у формування цього явища активно включаються задля активної взаємодії (радше – протидії) дві складові сили: з одного боку чинник часу (точніше, його аморфність, зумовлена браком можливості здійснювати його негайний відлік при бажанні, самим характером невизначеності терміну перебування митця під слідством, а далі – у засланні, в солдатчині), а з іншого – нещадна затиснутість у свободі руху, а, отже, в суті, відсутність повноцінної динаміки; не канонізована, а задана приписом несвободи стагнація, локалізованість, обмеженість, передбачувана одноманітність фізичної активності; і, з іншого боку, численні емоції, пориви, урешті – й відчуття себе в контексті повноцінного життя, в його осерді, а не на узбіччі, не в маргінальному просторі, де згасає будь-яка часова і навіть буттєва

перспектива, а тут, де триває важкий духовний поєдинок – непримиренне протистояння різновекторних сил, до того ж, коли йдеться про надто великі, масштабні проблеми.

Т. Шевченком володів на засланні дуже складний і, якщо визначатися до решти послідовно, мало радісний комплекс почуттів, ґрунтованих на засадах учинку та перейнятого внаслідок цього сповідальним мотивом, коли особистість постає перед неподоланими проблемами духовного плану, пов'язаними з її минулим: до нього неможливо повернутись і неможливо в ньому щось змінити. При цьому повторному переживанні свого колишнього чину людина виявляється силоміць увергнутою в стан нерухомості (за стрімкою внутрішньої динаміки почуттів), коли статичність руху провокує у душі певної особи перетин минулого, сучасного і майбутнього саме в цю мить, о цій порі та в цій ситуації. Ця різновекторність почуттів гарзд виявляє себе в одному з умонастроїв, зафіксованих поетом:

Ніколи, братія, ніколи

З Дніпра укупі не п'ємо! [5, с. 11].

Усвідомлення і переживання духовної роз'єднаності, розмежованості своїх побратимів, усвідомлення, за умов, що склалися, їх можливої духовної стагнації (котра – за відсутності руху – провокує відчуття безвиході) – у поета корелює із розумінням болісного відчуття змертвіння, загибелі, до того ж – найстрашнішої: в неволі:

В неволі виріс між чужими

І, неоплаканий своїми,

В неволі, плачучи, умру [5, с. 13].

І зізнання у тому, що від почуттів, усього пережитого в казематі "холоне серце" [5, с. 19] – надто, при думці про можливість життя за межами любої України:

Що не в Україні поховать,

Що в Україні буду жить

Людей і Господа любить [5, с. 19].

Звідси, із цього настрою, дуже багато можна з'ясувати в циклі творчості

Т. Шевченка "У казематі", як саме поет бачить, зокрема, три явища: далекий (далекой) [2, с. 359] зоровий образ, налаштованість форми в певному спрямуванні, а також ті вартісні параметри форми, що сприймаються дотиком, поглядом. Саме ці три аспекти рухомого, дотикального сприйняття Шевченком світу в добу заслання привертають нашу увагу.

У поезії, написаній в казематі, Т. Шевченко цілком послідовно визначає розуміння наявної антитетичності між далеким зоровим образом географічного плану і антропоморфним зоровим образом. Найбільш репрезентативним він сприймає тут – з одного боку образ

Дніпра (тут важливими є максимальна упізнаваність цього образу, його монолітність, значимість, масштаб) і образу людини або гурту людей, на цю мить розсипаного, роз'єданого, в якому, проте, відсутність єдності не підтримана індивідуально, не закріплена в інкорпорованості особистим Я:

*Розійдемося, рознесемо
В степи, в ліси свою недолю,
Повіруєм ще трохи в волю,
А потім жити почнемо [5, с. 11].*

Між просторовою величиною і неінкорпорованою особистістю поет бачить розлад у факторі, що забезпечує рух такої особи: цими чинниками керує не взаємне тяжіння, а взаємовідштовхування, що, як вважає Т. Шевченко, є для неї шкідливим і навіть згубним, оскільки спричиняє життєву стагнацію. Тому єдино можливий позитивний аспект буття в цьому разі митець вбачає у сенсовому наповненні людського існування вельми необхідним для нього вільним геопросторовим єднанням "На сій зубоженій землі" [5, с. 11], котра, наразі, постає ознакою тотальної замкненості, в яку не з власної волі увєргнуті усі братчики.

Мова в поета про людину (людей), здатних єднатися певною установкою життя, доцільно сполученою з вільним простором (забезпеченим свободою), коли одне сутнісно взаємодоповнює інше, коли одне надає іншому належну підтримку, здатну по-новому явити сенс існування однієї й іншої величин (геопростору і людини).

Ця Шевченкова позиція є, що показово, концептуальною в його творчості означеного періоду. В цій позиції, водночас, і з усією очевидністю геопросторовий чинник виявляє себе сталою величиною і людський фактор – величиною змінною.

Геопростір, на переконання Т. Шевченка, є спонукальним, провокативним для діяльності людини: він щоразу потребує освоєння, і в цьому необхідному освоєнні програмується зовнішній і внутрішній (духовний) рух людини, що якраз і дозволяє їй здобутися на потрібну самореалізацію. Тож чинник самореалізації у Т. Шевченка конче пов'язаний із рухом, що є засобом такої самореалізації та її прикінцевою метою в сходженні до іншої темпоральної парадигми. Це – тим важливіше, що сенсові наповнення людського життя митець убаचाє саме в здатності, спроможності особистості здобутися на життєвий принцип *vitamatare*, що виправдовує буття як таке. Внутрішній рух у житті людини тут має певні параметри, визначені умовою її духовного зростання, руху в напрямі оволодіння людиною світом.

Кожна частка далекого зорового образу в поета стимулює саму ідею руху, оскільки здатна забезпечити відповідну повноту осягнення цього образу. В кожній із цих часток – цілісна ідея образу: внаслідок

цього він перебуває мовби постійно в процесі становлення, в процесі змін, і ця постійна динаміка визначає можливості його зримого втілення.

Далекий зоровий образ дозволяє правильно вибудовувати не тільки локальну в часі перспективу буття особистості, але й стати гарантом слухності у чинній парадигмі її теперішнього буття. Цим він виявляється мовби співвіднесеним із самою людиною, потребою і доцільністю її існування як такого. Людина і світобудова виступають у діалектичному єднанні: таким бачить Т. Шевченко можливий рух у відтворенні цього цілого. Єдність людини й світобудови стає в Т. Шевченка забезпечена самою ідеєю життя, з притаманною йому різномірністю, різноунормованістю, а, проте, необхідною креативністю, котра криється саме в русі, в динаміці, а вони закладені в ідеї вітальності.

Спрямованість форми у циклі "У казематі" розглядаємо в двох аспектах: як її структуровану послідовність при динамічному розгортанні, явленні у просторі (предметний аспект), а також як чинник духовний, ментального плану, співвіднесений із поступальним історичним триванням народу:

*За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похилий [5, с. 12].*

У Т. Шевченка менша обсягом форма (у разі коли мова іде про зіставлення форм) тяжіє до прирощування, не замикаючись у своїй самодостатності; цей чинник перекриває і символічний аспект поетичної творчості митця.

Динаміка форми у поезіях Т. Шевченка циклу "У казематі" значною мірою уможлиблюється внаслідок активного поєднання антитез: великої і малої форм; причому, менша форма здатна конкретизувати більшу: "З-за Дніпра із села" [5, с. 12]. Водночас, будь-яка форма у поета належно повно спроможна виявити себе не самодостатньо, а у логічній взаємодоповнюваності з іншою; комплексність форм визначається доцільністю спрямованості їх значень у зв'язку з людською життєдіяльністю: "Стрепенувся байрак, / А могила застогнала" [5, с. 13].

Можливість спрямованості форми Т. Шевченко найчастіше закладає в чинник її антропоморфізації: "стрепенувся байрак", "могила застогнала". Це повсякчасне тяжіння митця до олюдненої форми, її максимальне наближення до людини, визначає у поета повсякчасну зігрітість світу людиною: в якому будь-яка форма не відчужується, не відсторонюється від людини, а, навпаки, стає з нею співвіднесеною, а тому – зрідненою. Поезія Т. Шевченка в дивовижній, а, водночас, у максимальній моделі виявляє відсутність

відчуженості людини від зовнішнього світу, в якому існує; водночас, цей світ тісно єднається із внутрішнім ладом душі людини, становлячи собою логічно унормовану цілісність, що якраз і дарує людині її моральну силу.

Т. Шевченко проголошує сугестованість людини і простору як конструкт, необхідний для круговороту життя як такого; в цьому – глибоке розуміння митцем сенсу існування людини: частки її як світу і, водночас, центру, довкола якого розташовується, єднається весь світ. Це розуміння у поета ґрунтується на усвідомленні ролі постійного руху, що животворить цей зв'язок: між людиною та певною спрямованістю форми, що вибудовує світ.

Тяжіння форми до антропоморфізації у поезії Т. Шевченка циклу "У казематі" – в своєрідний спосіб канонізована парадигма світовідчуття, в якому особливе значення має не просто людська індивідуальність (романтичний мотив), а й філософське розуміння світу, в якому людина, виступаючи центром світобудови, має знайти відповіді на важливі смислові запити буття.

Знову-таки формотворчі моделі в митця у, зокрема, циклі поетичних творів "У казематі" – всі засадничо сполучені з українським буттям, з українськими історичними, суспільними, буттєвими реаліями. Цей магнетичний центр світобудови – Україна – найбільш послідовно і потужно являє себе в засланську добу творчості поета, що надає творам митця непроминального значення. Гадаємо, сила тяжіння Т. Шевченка до національних з'яв життя, глибинних у ньому явищ, визначає його хист як поета геніального.

Сприйняття форм дотиком, поглядом у Шевченковій поезії циклу "У казематі" володіє не лише естетичним забезпеченням – у плані кінечності при спрямуванні певного руху. Саме в поезії означеного циклу наявне феноменальне забарвлення чинника дотику в його сприйнятті: драматичний мотив, криївка душевного щему, туги, плачу, що виказує глибоко тамований душевний біль. Дотик як фінальність поривання особистості, й неминуче поєднаний із цим мотив певної напруги, а далі й замкнення, фінал почуттів: такий внутрішній рух емоційного ладу людського буття у Т. Шевченка співвідноситься саме з дотикальним принципом співвіднесення людини з довколишнім світом.

При цьому всяка форма, спроможна при дотику до неї або при погляді на неї сигналізувати про свій стан, зокрема – про екстремальний, алогічний стан: насильницької ізолюваності людини від довколишнього світу, або виявляти можливий чинник маргіналізації людини в активному життєвому русі, – постає в Т. Шевченка як тяжкий знак, тавро неволі, що позбавляє людину найвищого дару життя – свободи. Тому поет, хоч і запевняє, що

*І до дверей, на ключ замкнутих,
І до решотки на вікні
Привик я трохи [5, с. 17].*

насправді не озвичаюється із цим станом буття, внаслідок того, що ці форми, про які він веде мову, лише зупиняють життєвий рух, що вони є не просто знаками, а піддатливими для чуттєвого осягнення предметами, що виявляють людську неволю: так би мовити, формами, що не просто зримо, а і на дотик переконують людину в одному: в її несвободі, у позбавленні можливості життєвого руху, – того, що здатне бути самим життям.

Спрямованість дотику і погляду поета на явища, котрі несуть на собі ознаки замкненості або обмеженості у русі, змушує митця бодай якось духовно підтримувати, рятувати себе: "одноманітність життя на засланні, брак нових життєвих вражень, з одного боку, а з другого – туга за рідним краєм, ностальгія обумовили те, що теми і сюжети багатьох своїх творів поет черпав із спогадів про минуле" [4, с. 27]. Завдяки вдивлянню у минуле, в спогади виникає в поезії циклу чинник повторення і пригадування, а, відомо, що "повторення і пригадування – це один і той же рух, але в протилежних напрямках" [1, с. 358]. Це також привносить у поетові почуття стан переживання духовної кризи, причому, кризи такої глибини, з якої – якщо і судилося визволитися, вирватися – то лише переосмисливши все своє буття, і в цьому переосмисленні досягти цілковитого духовного оновлення, відкинувши при цьому все, що вадить людині знайти себе і по-новому заявити себе у світі.

Дотикальна і візуальна спрямованість форми постає у Т. Шевченка мовби своєрідним містком між минулим і сучасним, між колишнім Я поета і його теперішнім буттям, між тим духовним світом, який узалежнюється від зовнішніх форм, і тим, який, постаючи із них, здатний переважити форму духовністю, духом, – і в цій духовності знайти саме такий потрібний вільний рух, який і творить людину.

Важливим чинником візуально-дотикової форми у поезії циклу "У казематі" є несподіване бачення форми у Т. Шевченка, що співвіднесене з темою пустки. Пустка, порожнеча у Т. Шевченка – це не просто незаселений простір або спустіле житло, хата, позбавлена мешканців, – як на перший погляд позиціонує цей чинник Т. Шевченко у поезії "Рано-вранці новобранці":

*Тільки пустка на край села
Набік похилилась.
Коло пустки на милиці
Москаль шкандибає.
На садочок позирає,
В пустку заглядає [5, с. 18].*

Проте навіть незаселений простір (локус) у Т. Шевченка має своє осердя: ним постає хата. Незаселену хату поет зве пустою; на противагу цьому, думка про колись заселений нині покинутий простір у поета породжує слово "хата": "не вигляне Чорнобрива з хати. / Не покличе стара мати / Вечеряти в хату" [5, с. 18]. Так чутливо реагуючи на заселений або незаселений простір, певну форму в ньому, Т. Шевченко поглядом своїм, насправді, осягає час: минуле і сучасне. Минуле – це хата із чорнобривою дівчиною; теперішнє – пуста, побіля якої "на милиці / Москаль шкандибає" [5, с. 18].

Незаселений простір стає в поета своєрідним часовим виміром буття; це – сигнал про життя у минулому, точніше – про неможливість реалізувати його в належній повноті у сучасному: це сигнал про відчай, що його здатна нести людині будь-яка її життєва нереалізованість, котра, насправді, виявляє собою лише непрожите життя.

Пуста – це форма, що цієї миті виявляється в до решти не відбутому або в ущербному, неповному вигляді (символічним у поета постає те, що біля пустки людина на милиці: тут ущербність внутрішнього світу порівнюється із недолугістю зовнішньої форми; сполучним чинником у цьому разі слушно виявляються зовнішній і внутрішній аспекти явищ); дотик у героя поета тут, радше, умовний: це феноменальна дотичність його теперішнього стану до минулого буття: відчуття в дотик того, що сталося тоді, коли "дівча одно пішло" [5, с. 18] за новобранцями, які виходили із села; те дівча наздогнала в полі мати й насильно привела додому; насилля обернулося загибеллю для обох, що залишило по собі пустку, до якої, вже калікою, повертається один із тих новобранців, за яким, видати, оте "дівча одно пішло".

У Т. Шевченка дотикову парадигму (або її відсутність) здатний творити час: він забезпечує можливість сприймання цього явища; корелят подій, час так само здатний корелювати і форму, уможливлючи для реципієнта чи то можливість, чи неможу дотиком сприймати її або і сприймати її поглядом. Відповідно зникнення цих чинників втрачається, зникає і рух, котрий надає життю динамічності. Втрата дотикальної і споглядальної можливості перетинає, уриває змогу якоїсь грані (граней) руху життя; вести мову про його повноту в такому разі не доводиться.

Однак Т. Шевченко дуже точно визначає відмінність між повнотою руху життя і його псевдоповнотою; таким невідповідним самому життя постає чинник, котрий прагне, завдяки мімікрії, явити якусь подобу життя, бодай колишнього. Це – пуста: заміна колишньої повноти існування самою його ознакою, оболонкою. В такій заміні поет вбачає загрозу людині: тут перестає рухатися рухоме в житті, тут визначається підміна (заміна) понять, й це веде до заміни того, що

стоїть за цими поняттями: реального світу, в якому повнота життя змінюється його фікцією, що сигналізує про саму зупинку руху життя.

Дотик і його уможглидний чинник в якості заміни самої реальності дотику є в полі уваги поета і у творі "Косар". Реальний образ косаря, який

*Понад полем іде,
Не покоси кладе,
Не покоси кладе – гори [5, с. 19]*

корелює в поезії з його алегорією:

*Мужика й шинкаря,
Й сироту-кобзаря,
Приспівує старий, косить,
Кладе горами покоси,
Не мина й царя [5, с. 19].*

Цей, другий, образ косаря-смерті руйнує важливість чинника дотику, визначаючи собою вже не творчий аспект явлення чогось нового, зокрема, в надлишку, як це бачимо в косаря, який "покоси кладе" такі, як "гори", а, навпаки, кінечність, відсутність, рішуче позбавлення форм як таких, а тим самим – і зупинку будь-якого руху життя, в будь-якому його напрямку, спектрі людського існування (мужик, шинкар, сирота-кобзар, цар).

Явлення певної форми у Т. Шевченка виразно співвідноситься з ідеєю руху, зокрема, завдяки повсякчасній антитезі, що супроводжує зображення певних якостей або особливостей чи можливостей такої форми. Антитеза таїть у собі динаміку, рух, підсилюючи у поета цю важливу співвіднесеність форми і руху, забезпечуючи, водночас, цьому сполученню певні нормативні ознаки, а саме, межу можливого сполучення одного й другого. Не ідеться про те, що одне без другого не існує, а мова, наразі, про здатність руху вбирати в себе ті ознаки форми, що проектується на простір і час.

Той косар, що ось тепер "понад полем іде" [5, с. 19], і той, який "кладе горами покоси" [5, с. 19], які означають, насправді, смерть, – виявляє у поета своєрідну замкненість часу, при тому – і його реальність, навіть предметність, а предметністю, як відомо, володіє самий світ. У такий спосіб у поета час набуває якості, що досягається дотиком: так час стає реальністю, а вона, як відомо, піддається споглядальному і дотикальному сприйняттю, котрі забезпечені рухом.

Поет являє нам вкрай складну парадигму руху: в межах канону він, цей рух, набуває дивовижних видозмін, внутрішніх якостей, котрі надають йому широкий діапазон застосування: від явлення у своєрідному вияві форми – до явлення у просторі й часі.

Однією із важливих субстантивних якостей руху є притаманна йому і така важлива, неодмінна якість, як стрімкість, швидкість (це у русі забезпечено й антитезами цих понять). Темп певного процесу або дії у Шевченковому циклі "У казематі"

репрезентує дивовижне відчуття динаміки в поета. Рух стає не чимось реальним, здійсненим, а, радше, умовним, умоглядним: оті "зійдемося", "розійдемося, рознесемо", "повіруєм", "жити почнемо" являють собою не щось справді-бо цілеспрямоване, динамічне; це, радше, – модель аморфного тривання руху, в якому відсутня визначеність та якому бракує достатньо конкретної цільової установки. Насправді це не рух, і не явища стагнації – маємо, в суті, справу з дивовижним осягненням руху: на засадах умовності, на умовах його можливої реалізації – не тепер, не зараз, а в якомусь непевному майбутньому, в подальшому, котре, до того ж, не володіє ознаками прикінцевості, визначеності, прикметами певного часового або просторового орієнтиру. Так у Т. Шевченка виникає дивовижна парадигма руху: рух не в конкретному часі й у реальному просторі, а поза ними, – рух, який навіть і рухом назвати годі – внаслідок його умовності, умоглядності. Він мовби і можливий, мовби і реальний, але, насправді, за суттю, безмежно віддалений від реальної динаміки, адже він усього лише прогнозований, а не справді визначений у теперішньому.

Теперішнє буття героя усіх поетичних творів Шевченкового поетичного циклу "У казематі", на жаль, не забезпечене достатньою повнотою руху: дійсність дарує ліричному героєві циклу не рух, а лише його світоглядне осягнення, саму умовність, пов'язану з такою парадигмою самовиявлення людини. Це переконує, що Т. Шевченко жодною нотою своїх поетичних візій не відступає від глибоко пережитого ним розуміння правди. Світ у цілому в його теперішньому, "казематному" баченні Шевченком опинився мовби у якомусь дивовижному стоп-кадрі: все зависло в очікуванні наступної миті: а чи відбудеться вона – в цьому поет має сумнів унаслідок непевності миті теперішньої.

У поета відсутній драматизм сприйняття такої ситуації; більш того, цей брак руху, ця стагнація життя, навіть на перспективу, турбують його, далєбі, менше, аніж непокоїть можливість стагнаційного буття для України: коли зло – "злії люде" [5, с. 13] стануть призвідцею її сну (тобто зняття можливості її руху як такого), а далі – й розбудження в стані паніки (руху, спровокованого певним насиллям), коли – "в огні / Її, окраденую, збудять..." [5, с. 13].

Динаміка життя, освяченого минувшиною, на думку Т. Шевченка, володіє тією повнотою, що несе на собі знак трагічності: "іде в степ", "додому пішли", "провалився козак". У цьому русі – не остаточно, не до решти являє себе реалізація завершеності, яка, проте, не володіє шансом, спромогою до повернення задля свого цілковитого здійснення. Рух, зосереджений у самому перейденому часі, в давньому, в минулому – рух, на думку Т. Шевченка, постає самозамкненим, тим і непродуктивним для динамічного життя в

теперішньому часі. Простір і час, у якому відбувався цей рух, уже реалізовано, і якщо можливе до цього руху повернення – то не в реальному житті, а в нереальному, в потойбіччі, однак до теми про рух у потойбіччі поет не достосовується.

Дивовижний феномен руху являє Т. Шевченко, коли веде мову про рух людини у напрямку до самої себе: до внутрішнього світу людини; тут він апелює до автологічного моменту, здатного найбільш послідовно і повно відтворити щонайменшу деталь у цьому русі, й гарантом бажаного успіху в правдивості цього відтворення виступають його власні почуття.

Насамперед, тут поет визначає дві можливі складові цього руху: назустріч собі – у своїх навіть нереалізованих інтенціях; тут він визначає своєрідний підсумковий аспект цього руху. Вектор у русі, спрямованому в майбутнє, поет накреслює у думках про найбільш велике в його житті: те, що надає цьому життю (як і назагал життю кожної людини) непроминальну вартість, що освітлює його особливим світлом: це рух у напрямі до Батьківщини, до України. Т. Шевченко саме в русі людини назустріч тому, чим наповнює своє життя і чим житиме Батьківщина, Україна, вбачає сенсову, смислову вагу життя людини: її значення. Людина в поета мовби вимірює значеннєву парадигму свого буття завдяки руху в напрямку досягнення того життя, яким живе Батьківщина, прилучення до цього життя – задля того, аби надати йому потрібної якості, задля того, щоб життя України володіло незворотною позитивною домінантою – поезії "Мені однаково, чи буду" [5, с. 13], "В неволі тяжко, хоча й волі" [5, с. 19].

У поетичному циклі "У казематі" Т. Шевченко, визначаючи рух людини у властивій їй парадигмі буття, виразно виявляє те, що здатне цьому руху надати вищого сенсу, що здатне стати в ньому гарантом розвитку, що здатне забезпечити в ньому парадигму прискорення і, основне, що в ньому постає чинником духовного забезпечення людини. В кожному разі своєрідною альфою і омегою цього руху людини в просторі й часі, у сфері духовності виступає у поета надійна константа: Батьківщина. Завдяки Батьківщині, Україні рух людини стає осмисленим у просторі й часі, набуває значення і глибокого сенсу – аж до сакральності. Світ людини і рух у ньому виявляються у поета невіддільними; справді повноцінним, на переконання поета, здатне стати буття лише в динаміці, у русі; стагнація – це антипод життя, а відсутність життя постає поза його берегами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Г. Блум. – К. : Факт, 2007. – 720 с.
2. Власов В. Двигательное, осязательное восприятие / В. Власов // Власов В. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства : в 10 т. – СПб : Азбука-классика, 2005. – Т. 3. – С. 359.
3. Джойс Дж. Джакомо / Дж. Джойс. – Кам'янець-Подільськ : Абетка, 2000. – 60 с.

4. Івакін Ю. Поезія Шевченка періоду заслання / Ю. Івакін. – К. : Наукова думка, 1984. – 238 с.
5. Шевченко Т. Повне зібрання творів : у 12 т. / Т. Шевченко. – К. : Наукова думка, 2001–2014. – Т. 2. – 2001. – 784 с.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.16

Задорожная Л.

ФЕНОМЕН ПАРАДИГМЫ ДВИЖЕНИЯ В ПОЭТИЧЕСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ Т. ШЕВЧЕНКО (цикл поэзий "В каземате")

В статье рассматривается парадигма движения – как фактор духовного и физического пространства в условиях пребывания поэта в жесткой неволе – "В каземате".

Ключевые слова: движение; пространство; время; визуальный образ; форма; прикосновение.

Zadorozhna L.

THE PHENOMENON OF MOVEMENT'S PARADIGMS IN THE T. SHEVCHENKO'S POETICAL WORKS (the cycle of poetry's "In the Kazemat")

The article describes the movement's paradigms as the factor of sacred and physical space in the conditions of the poet's stays in hards of the slavery – "In the Kazemat".

Key words: movement; space; time; visions image; form; touch.

УДК 821.161.2.09:27–423.4

Шаповалова Анна
канд. філол. наук, докторант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: КОНЦЕПЦІЯ КРАСИ

Краса та найвище з її проявів – прекрасне – це ті естетичні категорії, без яких не існує жоден митець та мистецький твір. Для Т. Шевченка, який поєднав у собі талант поета та художника, краса була основоположним чинником його творчості, його натхненням та рушійною силою. Будучи вродженим "шанувальником краси", він відкрив нові грані естетичного освоєння дійсності, майстерно втілюючи їх, як у своїй літературній, так і в малярській спадщині.

Ключові слова: краса; прекрасне; мистецтво; творчість; естетика; цінності.

Краса є однією з визначальних цінностей людського буття. А оскільки цінність – це поняття, яке вказує на людську, соціальну і культурну значимість явищ і предметів діяльності, вона є особливим типом світоглядної орієнтації людини, уявленнями, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро і, звісно ж, про красу. Також це феномен, який об'єктивно, за своєю природою є